

HOEKELUMBERICHTEN

Van de redactie

In deze Hoekelumberichten gaat veel aandacht uit naar het thema van de **vriendendag op zaterdag 13 april 2019**.

Dan organiseert het bestuur van de Stichting Vrienden van Hoekelum een bijeenkomst met **prof.dr. Sabine Hiebsch** in het Koetshuis van Kasteel Hoekelum over:

'Assepoesters en heilige vrouwen: Martin Luther en zijn uitleg van vrouwen in de Bijbel'

Ada Pérez en Gerrieke Verheij verzorgen de muzikale omlijsting.

In deze Hoekelumberichten vindt u een toelichting op de lezing van prof.dr. Sabine Hiebsch en het programma van de vriendendag. U krijgt verdere informatie over de muzikale omlijsting.

Voor de donateurs die zich daartoe opgeven is er aansluitend het gebruikelijke diner in kasteel Hoekelum.

Ter voorbereiding op het thema 'Assepoesters en heilige vrouwen' is er een bijdrage over 'De ogen van Lea'.

Tenslotte is er ook een impressie over de 15^e Lutherse Schaakdag, gehouden op zaterdag 2 maart 2019 in Kasteel Hoekelum.

Deze dag is weer een uitvloeisel van onze doelstelling. Daartoe behoort onder meer 'het organiseren van levensbeschouwelijke en culturele activiteiten, zo mogelijk verband houdend met het Luthers gedachtegoed'.

Afbeelding voorpagina: Jakob haalt Lea en Rachel over te vluchten - Pieter Potter, olieverf op paneel, 1638

**Programma voor de bijeenkomst
'Assepoesters en heilige vrouwen:
Martin Luther en zijn uitleg van vrouwen in de Bijbel'
in Koetshuis en kasteel Hoekelum te Bennekom
op zaterdag 13 april 2019**

- 13.30 uur Ontvangst met koffie / thee
- 14.00 uur Opening en verwelkoming door mevrouw Chica van Dam, voorzitter van de Stichting Vrienden van Hoekelum
- 14.15 uur Muzikaal optreden (1)
door Ada Pérez en Gerrieke Verheij, blokfluit, traverso en cello.
- 14.30 uur ***'Assepoesters en heilige vrouwen:
Martin Luther en zijn uitleg van vrouwen in de Bijbel'***
inleiding door **prof.dr. Sabine Hiebsch**
- 15.30 uur ***Pauze***
- 16.00 uur Muzikaal optreden (2)
- 16.15 uur Gesprek met de inleidster over
'Assepoesters en heilige vrouwen'
- 16.45 uur Muzikaal optreden (3)
- 17.00 uur Aperitief in het kasteel
- 17.30 uur Diner in het kasteel (voor vrienden die zich daarvoor hebben opgegeven.)

Prof. dr. Sabine Hiebsch is bijzonder hoogleraar op de *Kooiman-Boendermaker Leerstoel voor Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme* aan de Theologische Universiteit Kampen.

Zij studeerde katholieke en protestantse theologie in Parijs, Tübingen, Amsterdam en Bonn en schreef een proefschrift over Lea en Rachel in Martin Luthers Genesispreken. (Münster/Hamburg/Londen: LIT Verlag, 2002).

In haar lezing zal zij laten zien hoe Luther bijvoorbeeld over Maria dacht. In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, bleef Maria

namelijk belangrijk voor Luther, maar dan wel op een bijbels fundament.

En Luther sprak niet alleen over Abraham, Isaak en Jakob, maar ook over Sara, Rebekka, Lea en Rachel. Luthers uitleg van vrouwen in de Bijbel biedt ook voor mensen van vandaag aanknopingspunten en inspiratie.

Muzikale omlijsting door Ada Pérez en Gerrieke Verheij op blokfluit, traverso en cello.

Maarten Luther was niet alleen op theologisch gebied, maar ook op muzikaal gebied verantwoordelijk voor de reformatie. Luther wist dat muziek een belangrijk middel was om de boodschap van de reformatie te verspreiden. Door kerkelijke liederen in de volkstaal te schrijven, verkreeg de gewone man meer kennis over de

Bijbel en kon door te zingen zijn dankbaarheid uiten naar zijn Schepper.

Een duidelijk voorbeeld van zo'n lied is de lofzang van Maria. Ze zingt over het wonder van Gods komen naar deze wereld en Zijn liefde voor haar.

Variaties over deze lofzang zijn in de zeventiende eeuw gemaakt door de Utrechtse blokfluitist en beiaardier Jonkheer Jacob van Eyck.

Het thema 'liefde' vinden we in instrumentale vorm terug in charmante Franse duetten van componisten als Michael Blavet en Jean Jacques Rippert.

Het is bekend dat Luther een grote invloed had op Johann Sebastian Bach, maar ook zijn tijdgenoot Georg Philipp Telemann was een trouwe volgeling.

Het programma zou niet compleet zijn zonder muziek van deze grote Duitse componisten en Lutheranen.

Dit afwisselende muzikale programma wordt als omlijsting bij de lezing van mevrouw Hiebsch aan u gepresenteerd door **Ada Pérez en Gerrieke Verheij** op blokfluit, traverso en cello.

Hun programma is:

Michael Blavet (1700-1786)

Pourquoi Doux Rossignols, voor twee fluiten

Georg Philipp Telemann (1681-1767)

Sonata III uit 6 *sonaten im kanon* voor twee fluiten

Vivace, soave, Allegro Assai

Jacob van Eyck (1589-1657)

D'Lofzangh Marie

(uit Der Fluyten Lust-hof, 1649)

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Sonate in C-groot BWV 1033 (Leipzig, 1736)

Andante - Presto

Allegro

Adagio

Menuetto I/II

Jean Jacques Rippert (1645- 1724)

Sans cesser d'être amoureux

Un coeur vif et tendre (Brunettes ou Petits Airs à II Dessus, Paris,
1725)

Gottfried Heinrich Stölzel (1690-1749)/Johann Sebastian Bach

Bist du bei mir (uit het Anna Magdalena Bach Büchlein BWV 508)

Ada Pérez (*traverso*) begon haar muziekstudies aan het Conservatorium van Valladolid.

Zij heeft zich bekwaamd op de dwarsfluit bij Carlos Migueláñez. Daarna behaalde zij haar Bachelordiploma bij Agostino Cirillo van het Conservatorio Superior de Música te Murcia, waarbij zij zich specialiseerde in het uitvoeren van oude muziek op traverso. Zij heeft vervolgens haar

traversostudie afgerond bij Wilbert Hazelzet in het Masterprogramma van het Utrechts Conservatorium.

Als soliste heeft ze opgetreden in België, Engeland, Duitsland, Frankrijk, Nederland en Spanje. Momenteel houdt Ada zich bezig met de uitvoering van concerten en workshops en geeft ze dwarsfluitles in Utrecht.

Gerrieke Verheij (*blokfluit en cello*) begon haar blokfluitstudie bij Heiko ter Schegget aan het Utrechts Conservatorium in 2008. Ze studeerde cum laude af als Bachelor of Music in 2013.

Ze vervolgde haar studie Master blokfluit bij Bart Coen aan het Koninklijk Conservatorium te Brussel waar ze in 2015 met 'grote onderscheiding' afstudeerde. Het jaar daarna behaalde ze bij hetzelfde instituut haar Bachelor diploma met onderscheiding voor barokcello bij Alain Gervreau. Ze ontving de Prijs Ingeborg Köberle 2016 voor haar bijzondere studieprestaties aan het Conservatorium te Brussel.

Naast haar activiteiten als uitvoerend musicus geeft Gerrieke met veel plezier privé- en groepsles aan kinderen en ouderen.

Opgave en kosten

De kosten van deelname, inclusief deelname aan het diner, zijn vastgesteld op € 25,00 per persoon.

U kunt zich opgeven door het sturen van een e-mail naar vriendenvanhoekelum@upcmail.nl

Betaling kan ter plaatse of vooraf op rekening NL28 INGB 0005 3117 21 van de Stichting Vrienden van Hoekelum te Ede.

Het is overigens mogelijk alleen de voordracht bij te wonen.

Hiervoor vragen wij een bijdrage van € 7,50 p.p. Voor opgave: zie hierboven.

Zoals al eerder in deze Hoekelumberichten aangegeven is het thema van de Vriendendag

'Assepoesters en heilige vrouwen: Martin Luther en zijn uitleg van vrouwen in de Bijbel'

Ter introductie en ter voorbereiding van dit thema besteden wij aandacht aan de ogen van Lea.

De ogen van Lea

Om aan de wraak van zijn broer Ezau te ontkomen vlucht Jakob op aanraden van zijn moeder Rebekka naar haar broer Laban in Charan. Hij wordt daar gastvrij onthaald.

Zo wordt het ons verteld in Genesis 29. Het was in die tijd gebruikelijk dat een willekeurige gast drie dagen mocht blijven zonder daar een vergoeding voor te geven. Voor een familielid gold een termijn van dertig dagen.

Er staat dan ook, in de NBV, dat toen Jakob 'een volle maand bij Laban in huis was' deze, op een niet zo'n fijnzinnige manier, Jakob te kennen gaf dat hij niet langer op kosten van zijn oom kon blijven. De letterlijke uitdrukking 'een volle maand aan dagen' zal wel betekenen dat Laban de dagen van de maand afgeteld had, en nu hoefde hij niet langer neef Jakob op zijn zak te laten teren.

Laban zegt dan: Ook al ben je familie, toch hoef je niet voor niets te werken. Zeg me wat je loon zal zijn. Met andere woorden, Laban suggereert dat Jakob als familielid eigenlijk geen salaris hoeft te krijgen, maar Laban is zo vrijgevig dat hij dat toch wil doen. Hij verwacht vanzelfsprekend dat Jakob niet het onderste uit de kan zal halen. Dan stelt Jakob voor zeven jaar bij Laban te werken om daarmee de bruidsschat voor Labans jongste dochter Rachel, te verdienen. Jakob was immers volkomen platzak bij zijn oom gekomen.

Om te verklaren waarom Jakob om Labans jongste dochter vraagt en niet om diens oudste, geeft de schrijver ons nadere informatie over deze twee meisjes. In vers 17 staat: *Lea's ogen hadden geen*

glans, maar Rachel was mooi en aantrekkelijk. De NBG-vertaling luidt: *Lea's ogen waren flets.* Ook de Groot Nieuws Bijbel en de Willibrord vertaling sluiten zich hierbij aan en vertalen: *Lea had fletse ogen.* De Staten Vertaling heeft een meer positieve weergave: *Lea had tedere ogen.* De vertaling van Buber- Rosenzweig heeft: *Die Augen Leas waren schwach.*

In het Hebreeuws wordt het woord '**rach**' gebruikt. Er zijn verschillende geleerden die dit woord niet zo denigrerend vertalen. Rabbijn Hirsch, Jagersma en de schrijvers van Tenachon*) menen dat met het Hebreeuwse woord '**rach**' niet 'flets' bedoeld is, maar '*zacht of teer*'.

Een argument tegen de verklaring dat Lea 'fletse' ogen had, is dat als er iets over het uiterlijk van een vrouw in het Oude Testament gezegd wordt, dit positief is en niet negatief. Van de meeste vrouwen wordt helemaal niets over hun uiterlijk gezegd. Over het uiterlijk van Eva, Hagar, Dina, Tamar, de vrouw van Potifar, Zippora, Mirjam, Jochebed, Ruth, Hanna, enz., horen we niets.

Sara wordt in Genesis 12:11 en 14 'mooi' genoemd en daardoor valt zij in de smaak bij de Egyptenaren. Van Abigail wordt in 1 Samuel 25:3 gezegd dat zij 'mooi om te zien' was en David is onder de indruk van haar schoonheid. Tamar wordt in 2 Samuel 13:1 'heel mooi' genoemd, en dit zal waarschijnlijk de aanleiding geweest zijn waarom haar halfbroer Amnon verliefd op haar wordt. Rebekka en Bathseba worden 'zeer goed van uiterlijk' (in de NBV 'heel knap' en 'heel mooi') genoemd in Genesis 24:16, respectievelijk 2 Samuel 11:2.

En het meisje in Hooglied wordt herhaaldelijk door haar geliefde geprezen om haar schoonheid.

De conclusie moet wel zijn dat de schrijver zeker niet bedoeld heeft iets negatiefs over Lea te zeggen. Wat hij precies bedoelde met het woord '**rach**' moge onduidelijk blijven, zeker is dat Lea opmerkelijke ogen had. Mogelijk dat die licht van kleur waren. Het waren in elk

geval ogen met een opvallend kenmerk, anders had de schrijver dit niet zo expliciet vermeld.

Als het niet zo donker was geweest die avond van de bruiloft zou Jakob aan Lea's ogen het verschil met haar zuster Rachel opgemerkt hebben. Door iets opmerkelijks over haar ogen te zeggen suggereert de schrijver dat als men Lea in de ogen ziet, deze opvielen, maar het is ook mogelijk dat Lea zelf op bijzondere manier keek. Lea blijkt een bijzonder inzicht te hebben in verschillende situaties. Uit het vervolg van het verhaal lijkt Lea inzicht te hebben in de diepere motieven van haar vader.

*) *Tenachon over de ogen van Lea (Genesis 29:17).*

Er is geen reden hier te vertalen 'schwach' (Buber. Rozenzweig), 'flets' Canisius), 'flau' (Friese vertaling). Het Hebreeuwse '**rach**' betekent altijd 'zacht' of 'teder'.

Wim Eikelboom

Van de penningmeester

De penningmeester zal het zeer op prijs stellen als u zo vriendelijk zou willen zijn uw jaarlijkse donatie vóór 1 april 2019 te voldoen. U kunt die overmaken op bankrekening NL28 INGB 0005 3117 21 van de Stichting Vrienden van Hoekelum te Ede onder vermelding van 'donatie 2019'.

De minimale donatie bedraagt € 25,00.

15e Lutherse Schaakdag op Hoekelum

Op zaterdag 2 maart 2019 vond de 15e Lutherse schaakdag plaats op Hoekelum.

Voorzover na te gaan was het kerkelijk gehalte van de deelnemers ook bij deze vijftiende (!) editie weer tamelijk hoog: zes predikanten, minstens drie zonen van predikanten, twee organisten, een zoon en kleinzoon van een organist, maar verder ook vogels van uiterst diverse pluimage. Een oud-politicus, een journalist, een verpleger, een verpleeghuisarts enz.

Al dan niet Luthers, van heinde en ver waren ze weer gekomen: uit Groningen, Overijssel, Gelderland, Zuid-Limburg, Noord-Brabant, Noord- en Zuid-Holland en Utrecht.

Allemaal (31 hadden ze zich opgegeven, twee moesten helaas afzeggen) met maar één doel: mooie potten schaak spelen en dat deden ze in een voor schakers volstrekt unieke omgeving: Koetshuis en kasteel Hoekelum.

Edenaar Joop de Feijter toonde tussendoor trots als één van de maar dertig bezitters ter wereld zijn heuse schaakrobot.

Stralend gingen ze in de middagzon op de foto samen met Richard Claassen, die na vele jaren Hoekelum en zowat alle Lutherse schaakdagen in een

andere werkkring gaat beginnen. Met het doen van de eerste zet aan

het bord van Hans Mudde had hij in de morgen de vreedzame strijd op de 64 velden geopend.

Na afloop bleek de enige dame in het gezelschap alle mannen te sterk: Yvette Nagel, weer meegekomen met vader Jan die jeugdherinneringen kon ophalen aan kamperen op het kampterrein van Hoekelum met 'De Wartburg' uit

Amsterdam en aan het griezelen bij het kampvuur bij het luisteren naar de onvergetelijke 'Ome' Jan Oosterwelder...

De Vrienden van Hoekelum leggen met deze dag al vele jaren heel veel eer in!

Hans Mudde

Hoekelumberichten is de nieuwsbrief van de Stichting Vrienden van Hoekelum.

Deze wordt toegezonden aan de donateurs van de Stichting en enkele andere personen en/of instellingen.

Redactie: Wim Eikelboom

Redactieadres: Haagbeuklaan 1, 6711 NK Ede

Emailadres: w.eikelboom9@upcmail.nl

Website: www.vriendenvanhoekelum.nl